

ТЕМПЕРАТУРНЕ ПОЛЕ І ПЕРЕМІЩЕННЯ В КУЛЬОВОМУ ТЕПЛОВИДІЛЯЮЧОМУ ЕЛЕМЕНТІ

ІВАННА ЛУКОВЕЦЬ

НУ «Львівська політехніка», ivanna.lukovets.ac.2018@lpnu.ua

Основним і найбільш напруженим елементом ядерного реактора є тепловиділяючий елемент (ТВЕЛ), основу якого складає активний об'єм, заповнений ядерним паливом. На даний час у ядерному реакторобудуванні використовуються ТВЕЛі різних конструкцій: стержневі, кільцеві, кульові, складного профілю, плоскі та інші. Найбільш поширеною конструкцією в енергетичних, дослідницьких і транспортних реакторах є стержневі. За останні десятиріччя розробляються реактори з кульовими ТВЕЛами. Сферична форма є оптимальною для забезпечення однакової тепловіддачі по всій поверхні.

У активній зоні ядерного реактора питоме тепловиділення досягає 10^8 – 10^9 Вт/м³, в той час як у інших джерелах тепла це значення не перевищує 10^7 Вт/м³. Велике тепловиділення призводить до високих потоків у поперечному перерізі тепловиділяючих поверхонь ТВЕЛів, які складають $(0,5 – 1,5) \cdot 10^6$ Вт/м², досягаючи іноді значень $(2 – 5) \cdot 10^6$ Вт/м² [1]. Як наслідок виникають значні температурні перепади по поперечному перетині ТВЕЛів, які можуть складати від декількох десятків до багатьох сотень градусів, а в деяких випадках 1500–2000^oС.

Температурні перепади залежать від величини тепловиділення, розмірів складових ТВЕЛів та теплопровідності матеріалів з яких вони виготовлені. Значні температурні перепади є причиною виникнення температурних деформацій і температурних напружень.

Теплофізична проблематика, в основі якої лежить безпечна та надійна експлуатація ТВЕЛів більшою мірою визначається його температурним режимом. Температура і її градієнти мають визначальний вплив на теплові потоки, що відводяться від ТВЕЛа. Фізичні властивості матеріалів, термічні напруження і деформації в них, радіаційне розпухання тощо. У свою чергу фізико-хімічні трансформації в результаті нагрівання ТВЕЛа здатні обмежити робочий рівень температури, а також теплові потоки, що відводяться або розміри ТВЕЛа [2].

**Конференція молодих учених «Підстригачівські читання – 2022»,
25–27 травня 2022 р., Львів**

В роботі розглядається кульовий ТВЕЛ радіус якого R . Використовуючи систему координат, початок якої співпадає з центром кулі, записано диференціальне рівняння теплопровідності:

$$\frac{d^2 t(r)}{dr^2} + \frac{2 q_v}{r dr} + \frac{q_v}{\lambda} = 0, \quad (1)$$

де, $t(r)$ - температура, $^{\circ}\text{C}$; q_v - питоме тепловиділення (1) з врахуванням граничних умов записано у вигляді:

$$t(r) - t_m = \frac{q_v R^2}{6\lambda} \left(1 - \frac{r^2}{R^2} \right) \quad (2)$$

Аналіз рівняння (2) показує, що температура в кулі залежить від величини тепловиділення q_v , коефіцієнта теплопровідності λ і радіуса R . Максимальне значення температури досягається у центрі ТВЕЛа.

Знаючи розподіл температурного поля (2) можна знайти переміщення точок ТВЕЛа за диференціальним рівнянням:

$$\frac{d^2 u(r)}{dr^2} + \frac{\lambda du(r)}{r dr} - \frac{2u}{r^2} = \frac{1 + \nu}{1 - \nu} \alpha \frac{dt(r)}{dr} \quad (3)$$

де, $u(r)$ - переміщення точок ТВЕЛа при зміні температури, м; ν - коефіцієнт Пуассона; α - температурний коефіцієнт лінійного розширення.

Розв'язок диференціального рівняння (3) записано у вигляді:

$$u = \frac{1 + \nu}{1 - \nu} \alpha \frac{1}{r^2} \int_0^r t(r) r^2 dr + C_1 r \quad (4)$$

1. Ключников А.А., Шараевский И.Г., Фиалко Н.М. и др. Теплофизика аварий ядерных реакторов: монография. – Чернобыль: Ин-т проблем безопасности АЭС НАН Украины, 2012. – 528 с.
2. Ключников А.А., Шараевский И.Г., Фиалко Н.М. и др. Теплофизика поврежденных реакторных установок: монография. – Чернобыль: Ин-т проблем безопасности АЭС НАН Украины, 2013. – 528 с.

**TEMPERATURE FIELD AND MOVEMENT IN THE HEAT
EMISSIONING ELEMENT**